

& defæcatum in vasa transferri. Fit etiam vinum è baccis iuniperi, non aliter quàm cedrites, & ad eadem ualens. Cedrites hoc modo fit. Cedriam dulci aqua lauant, & singulas amphoras singulis cyathis diluunt, & ita musto replent. Hoc genus uini excalfacit, extenuat: tussi antiquæ vtile sine febre, pectoris laterisque doloribus, torminibus, ventris, & interaneorum ulceribus, purulentis excretionibus, mulieribus vuluæ causarijs, hydropicisque: facit aduersus ventris tineas, & horrores. Contra venenatos ictus auxiliatur: serpentes necat: aurium doloribus instillatum medetur.

Πικίτης οίνος. PICATVM VINVM.

CAP. XXXIX.

- 20 PICATVM ex liquida pice, & musto temperatur. Picem autem primùm marina, aut muria tantisper eluere oportet, dum inalbuerit, & syncera maris aqua defluat: mox aqua dulci proluenda: congijs octo multi vncia picis una, aut altera adijcitur: vbi efferbuerit, & constiterit, in vasa diffunditur. Hoc genus vini excalfacit, concoquit, purgat, abstergit: vtile doloribus pectoris, alui, iecinoris, lienis, & vuluæ, si sine febre sint, veteri rheumatismo, exulcerationibus in altum recedentibus, tussi, suffurijs, concoctionibus tardis, inflationibus, & luxatis, præsertim in succida lana impositum.

Ἀψινθίτης οίνος. VINVM ABSINTHITES.

CAP. XL.

- 20 ABSINTHITAE faciendi ratio euariat. Aliqui enim duodequingenta sextarijs Italicarum amphorarum, admittam absinthij pontici libram decoquant ad tertias: & vbi infuderint sex aceti sextarios, & absinthij felibram, ac diligenter permiscuerint, diffundunt in uas: dumque conqueuerit, defæcant. Alij absinthij minam in amphoram demittunt, tusamque, & raro linteo deligatam, in cado multi macerant binis mensibus. Alij absinthij quadrantem, alij trientem, & nardi Syriacæ, cinnamomi, calsiæ, floris iunci odorati, calami, elatæ, palmarum singulos sextantes iniiciunt in metretam musti, & tundentes prius pila, obstructo vasis spiraculo, binis ternisve mensibus dimittunt: postea defæcatum uinum transfundunt ad usum. Alij addunt in musti cadum Celticæ nardi drachmas quatuordecim, & absinthij drachmas quadraginta, linteo inuolutas: & post quadragesimum diem elutriant. Alij in senos sextarios musti, absinthij libram, & siccæ pini resinæ sextantem immittunt: & post decem dies excolant, & recondunt. Vtile est stomacho, vrinam citet, tardam concoctionem accelerat: hepaticis, regio morbo, & renum vitijs auxiliatur: fastidia discutit. ijs prodest, quibus stomachus negotium exhibet: valet contra longam præcordiorum distentionem, & inflationes, teretesque uentris tineas, & remoratos menses. contra hausta ixiæ venena quàm plurimum potum, & uomitionibus redditum, auxiliatur.

Ἰσσωπίτης οίνος. VINVM HYSSOPITES.

CAP. XLI.

- 40 HYSSOPITES è Cilicio hyssopo maximè laudatur. Fitque similiter, foliorum hyssopi tuforum libra in amphoram multi coniecta: linteolo raro cum quibusdam lapillis folia inuoluuntur, vt degrauatus pondusculo fasciculus fidat: vinum post quadraginta dies defæcatum elutriatur. Contra pectoris, laterum, & pulmonis vitia, veterem tussim, & suspiria prodest: vrinam cit: torminibus, & horribus febrium circuitu repetentibus auxiliatur. menses mouet.

Οἶνοι ἐκ τῶν ποικίλων φυτῶν. VINA EX DIVERSIS PLANTIS FACTA.

CAP. XLII.

- 50 SIMILI modo chamædryites fieri solet. Excalfacit, discutit: conuulsis, regio morbo, vuluæ inflationibus, tardæ concoctioni, incipienti aquæ inter cutem subuenit. Inueterascens melius redditur. Stæchadites non secus temperatur. Congij sex stæchadis minam addere oportet. Crasitiam, inflationes, laterum neruorumque cruciatus, & perfrictiones discutit. comitialibus commodè datur cum pyrethro, & sagapeno. Fit ad eadem acetum è stæchade herba, vt paulò antè diximus, aceto macerata, quod eisdem implet effectus. Fit vinum è betonica, quam cestron psychotrophon appellant. Herbam femine maturo prægnantem, cum suis ramulis minæ pondo, congijs duobus vini macerant, & post septimum mensem transfundunt. Ad multa interaneorum vitia, vt frutex ipse, pollet. Et vt in vniuersum dicatur, factitia vina sibi misturarum vires adsciscunt. quare non difficile fuerit ijs, qui illarum naturam norint, vinorum vires coniectura quadam consequi: veruntamen vinorum vsus febricitantibus abdicandus. Fit etiánum è betonica acetum ad eadem vitia vtile. Tragoriganites fit quaternis tragorigani drachmis linteolo colligatis, in quaternos multi sextarios coniectis, & post tertium mensem transfusus. Prodest torminibus, vulsis, ruptis, laterum doloribus, spirituum discursationi, ægris concoctionibus. E' napsis fit vinum, nomine bunites, drachmis duabus tussi napsi in sextarios duos musti additis, & cæteris eodem modo factis. Prodest stomachicis, & dimicatione, aut longo equitatu fatigatis. Dictamni drachmas quatuor macerato quaternis multi

Ii 2 sextarijs.

sextarijs. Facit aduersus stomachi fastidia: menses, & purgamentum à partu subducit. Marrubij adulti folia tundito, & sextarios octo in multi metretam demittito, & reliqua cõsimiliter facito. Conuenit hoc vinum pectoris vitijs, & omnibus, quibus marrubium. Thymi tufi, & cribrati vncias centum linteolo colligatas, in amphoram multi adijcito. Valet contra ægras coctiones, fastidia, dysenteriam, neruorum & præcordiorum dolores, hybernos algores, & venenata animalia, quorũ morfus frigus insequitur, aut putrescit locus. Simili modo è satureia vinum fit. quod eadem, quæ thymites præstat. Sic quoque origanites ex Heracleotico origano conficitur similiter cum supradicto. Facit eadem, quæ thymites. E' calamintha, pulegio, & abrotono vina fiunt eodem, quo thymites, modo. Profunt stomachicis, cibum fastidientibus, & regio morbo: quod vrinam moueat. Fit ite è conyza vinum contra venenata ante alia efficax.

Ἀρώματῖτις οἶνος. VINVM AROMATITES. CAP. XLIII.

AROMATITES ita fit. Palmæ, aspalathi, calami, nardi Gallici, singulorum quatuor sextarios sumito: postquam contriueris, passo subigito, coactis ingentibus offis, & in sextarios duodecim aufertur multi deiectis, operculato vase, quadraginta diebus quiescere finito: deinde vbi sæce expurgatum fuerit, recondito. Alia eius ratio. Calami vncia, phũ drachmæ septem, costi drachmæ duæ, nardi Syriaci drachmæ sex, casia vncia, croci drachmæ quatuor, amomi drachmæ quinque, asari drachmæ quatuor. Omnia simul trita, & linteo colligata in cadum multi demerguntur: & postquam vinum deferbuerit, transfunditur. Facit ad pectoris, & laterum, & pulmonis dolores, difficili vrinæ, horribus, retardatis mensibus, atq; ijs qui per frigora iter faciunt, potũ conuenit. pituitæ crassitiem extenuat, colorem alit, somnum conciliat, dolorem finit: renum, & vesicæ vitijs auxiliatur.

Οἶνοι ἐκ τῶν ποικίλων ἀρωμάτων. VINA EX DIVERSIS ODORAMENTIS FACTA. CAP. XLIII.

Fit & vinum ad destillationes, cruditates, tussim, inflationes, & si humor in stomacho coit. Myrrha duæ drachmæ, piperis candidi drachma vna, iridis drachmæ sex, anisi drachmæ tres. omnia plenius tusa, & linteolo inuoluta, in sex vini sextarios conijciuntur: vinum post triduum colatur, & in lagenâ reconditur. Datur post deambulationem meraculum, cyathi vnus mensura. Fit quoque neotarites ex helenio herba, radice sicca pondo quinque drachmarum linteolo colligata, & in congios sex multi addita, & post tres menses effusa. Facit ad stomachi, & pectoris vitia: vrinam pellit. E' Syriaca nardo, & Celtica, malabathroque vinum factitatur, hac ratione. Singulorum selibram in binos multi congios mittito, post menses duos colato. Datur cyathus vnus cum tribus aquæ. Hoc vinum efficax est contra vitia renum, hepaticos, regium morbum, & vrinæ difficultatem: prodest stomachicis, atque ijs quos pallor decolorat. Alij vnciam, aut sextantem acori, & Celticæ nardi quadrantem in multi amphoram adijciunt: Asari quadrantem in senos multi sextarios itidem demittito. Id vini genus vrinam ciet: hydropicis, & regio morbo laborantibus, hepaticis, ischiadicisque conuenit. Radicis syluestris nardi recentis, & trita, cribrataque bessem in congiũ multi conijcito: duos menses quiescere finito: Vtile est hepaticis, difficili vrinæ, inflationibus, stomachicis.

Οἶνοι ἐκ τῶν ποικίλων ποσῶν. VINA EX DIVERSIS HERBIS FACTA. CAP. XLV.

RADICIS dauci contusæ drachmas sex in multi amphoram imponito, & similiter transfundito. Facit ad dolores thoracis, præcordiorum, & vuluæ: menses pellit, ructus ciet, & vrinam: prodest tussi, ruptis, vullis que. Saluix vnciam in multi amphoram, quod idem cum coramio est, mittito. Valet contra renum, vesicæ, & laterum dolores, reiectiones sanguinis, tussim, rupta, vulla, & suppressos menses. Panacis vnciam in multi congiũ mittito, & transfundito. Prodest ruptis, vullis, contusis, orthopnææ: lienis crassitiem extenuat: contra tormina, coxendicum dolores efficax est: tardas concoctiones accelerat: menses, & partus extrahit: aquæ inter cutem, & serpentium ictibus auxiliatur. Vina ex acoro, & dulci radice confimili modo fiunt. Oportet enim singulorum vncias octo in senos congios mittere, tribus mensibus macerare, mox in vas transferre. Faciunt ad pectus, & latera, & vrinam mouent. Seminis apij recentis, maturi, & cribrati vnciæ nouem in linteo colligatæ in multi amphoram demittantur. Appetitum excitat: stomachicis, & difficili vrinæ auxiliatur: faciles spiritus facit. Ex sceniculo, anetho, & petroselino, vina eodem modo fiunt, & ad eadem efficacia. Fit & è flore salis vinum, multò ad purgandum efficacius, quàm vinum aqua marina temperatum. Fauces, vesicam, renes, & stomachum infestat: quare neq; in secunda, neq; aduersa valetudine prodest. Fit etiam vinum, quod phthorion vocant, quoniam partus necat, & abortus facit, veratro, aut scammonia, aut syluestri cucumere, iuxta radices vitium fato: siquidem vites sibi illorũ vires adisciscunt. Id vinum partus enecat: datur ieiunis mulieribus, quæ antè vomuerunt, cyathorum octo mensura

- mensura, dilutum. Ramorum thymelæ cum suis folijs, & fructu triginta drachmas mittito in congios tres multi, & leui igne coquito, donec congij duo superfint, defæcatumque recondito. Aquosa purgat excrementa, & lienem absumit. Chamelæa dum floret, cum folijs tusa, & cribrata decem drachmarum ponderis, in multi congium additur: post duos menses vinum in vas transfertur. Aquæ inter cutem, hepaticis, & lassitudine contractis, efficax est: item mulieribus, quæ à partu ægrè purgantur. Chamæpityinum simili modo fit, ad eadem conueniens: vrinam quoque ciet. Librum radiceis mandragoræ concidito, segmenta lino traijcito, quod selibram æquat, in multi cadum demittito, ibique esse finito ad menses tres, deinde transfundito. Media potio, heminæ dimidium: bibitur, passo in duplum addito. Aiunt heminam vini congiio mistam, potu soporem adferre. cyathus vnus cum sextario vini potus, enecat. Mediocris usus eius doloris sensum aufert: fluxiones incrasat. olfactu, potuque, & cum inditur, idem præstat. In congium multi aqua marina diluti, drachmas duodecim nigri veratri triti in linteo mundo mittito: dumque efferbuerit, in marinæ aquæ congios quatuordecim, vbi pleniuseculè fregeris, iniicito: post aliquot dies colato, & vtor. Dato cyathum vnum ex aqua balnei, in potu ad aluum soluendam, ijs qui euomuerunt à cæna. Alia ratio. Veratri drachmas viginti, iunci odorati vncias duodecim, spicæ Syriacæ vncias tredecim, cribratas, & linteo colligatas, in septem vini Coi sextarios, diebus quadraginta macerandas indito, postmodum colato. dabis in potu sesquiheminam. Aliter. Decoctæ marinæ aquæ ex alto petiti sextarios duodecim, veratri candidi libras sex, in multi amphora quadragesimo die quàm madefeceris, colato, & vtor. Alia ratio. Veratri drachmas duodenas, & aphronitri quaternas in senis multi sextarijs diebus quinifdenis macerato, mox colato: & semestri exacto, vtor. Id vini genus abortus facit, & partus necat. Aut vuas in sole siccatas imposito in multi metretam (implet autem metreta congios duodecim) & gypsum in vinum mittito pondo drachmarum viginti, & biduo residere finito: conijcito veratri nigri drachmas triginta, iunci odorati, calami, singulorum drachmas triginta, baccarum iuniperi sextarios duos & trientem, myrrhæ, & croci singulorum drachmam: inuolucens linteo diebus quadraginta appendito, postea colato, dabis heminas tres, aut duas dilutas. Purgat à partu, & abortu fœminas: fœtus extrahit: contra strangulatus vuluæ efficax. Scammonites sic fit. Radicis scammonia per melle effossæ, tritæ, & linteo colligatæ drachmas quinque in multi congium mittito ad dies triginta. Aluum purgat: bilem, & pituitam extrahit.

- 30 *VINA factitia parandi ratio diuersa, quam superius ab initio propè huius libri ad hunc usque locum pluribus capitibus diffuse diligenterque tradidit Dioscorides, nobis quidem clarior, & euidentior uisa est, quàm ut operæ pretium esset, singula eorum capita nostris commentationibus prosequi, præsertim cum omnium serè iam usus apud nos exoleuerit. quanquam non equidem dubitauerim, quin essent huiusmodi uina, si eo modo parata in promptu essent, ijs morbis profutura, quibus prodesse produntur. Vnde pluribus adhuc rationibus nixus, primus ego, ut arbitror (quod etiam lib. I. in Ebeni mentione diximus) è ligno Guaiaco uinum confeci, & alijs quoque conficiendum esse scriptis tradidi. Cuius postea usu innumeros Gallica lue correptos, nos, & alij medici sanitati restituerunt. Videmus enim Euphrasium ad oculorum claritatem efficacissimum esse, Myricinum lienis morbos sanare, & quod ex sena paratur, atrabiliaris morbis, & euètenus exulcerantibus, nempe scabiei, lepris, uiriliginibus, lichenis, & id genus alijs, commodissimum esse medicamentum. Quod cum animaduertisset magnus philosophus, & medicus non spernendus. Ar-naldus de Villa noua, de factitijs uinis, quæ medicinae usui conueniunt ad uarios corporis morbos, copiosissimum edidit libellum. In quo qui uinis medicamentosis delectantur, & hæc conficiendi modum, & eorum facultates, facile adipsi potuerunt. Nam apud Germanos, & alios illis conterminos, medicamenta uinis commista in frequentissimo habentur usu, quod magis, quàm nos odoratis, & concinnatis delectentur potionibus.*

Vinorum factitiorum consideratio.

De Metallicis Lapidibus.

Καδμεία. CADMIA.

CAP. XLVI.

- 50 **E**X CADMIAE generibus optima est Cypria, botryitis nomine, densa, modicè grauis, & in leuitatem magis declinans, racemosa facie, colore spodij, quæ fracta cinerulenta est, & æruginosâ. Proxima habetur foris cærulea, intus candidior, internatis venarum discursibus, onychitæ lapidi similis, cuiusmodi sunt quæ è veteribus metallis effodiuntur. Quædam etiam placodes, id est, crustosa dicitur, segmentis quibusdam perinde quasi zonis cinctâ, ob quod eam zonitin appellauerunt. Alia ostracitis nominatur, gracilis, & magna ex parte nigra. Sed quæ testaceam faciem habet, teriam amplexa est. Improbatur candida. Oculorum medicamentis botryitis nomine, & onychitis, utiles: reliquæ ad emplastra, & farinas, quæ cicatricibus inducendis insparguntur. Ad eadem Cypria prodest. Ex Macedonia verò, Thracia, & Hispania delatæ improbantur. Cadmiæ effectus adstringere, caua explere, sordes expurgare, exiccare, corporis meatus infarcire, excrecentia in carne coërcere, crustas creare, & vlcera, quæ cacoëthe vocantur, ad cicatricem perducere. Gignitur cadmia ex ære in fornacibus candente, fuligine egesta flatu, & lateribus, camerisque fornacum inhærente.

li 3 Prægrandes

Prægrandes autem, ac ferreæ sunt rudes, ab officinis appellatæ acestides, per summa fastigia connectæ, & concameratæ, ut quæ ab ære iactantur fursum corpuscula, cohæreant, & inibi detineantur: quæ cum spissius insident, in corpus concrefcunt, & modò genus vnum eius, modò duo, modò omnia perficiunt. Extrahitur & cadmia in Cypro è monte, qui Solis incumbit, cremato lapide, cui pyritæ cognomen est. in quo etiam monte quædam quasi venæ chalcitis, misyos, foreos, melanteriæ, cœrulei, chryfocollæ, atramenti futorig, diphrygisque inueniuntur. Nec desunt, qui cadmiam in lapidum fodinis inueniri tradant, falsi quadam lapidum cognatione: qualis inuenitur, & apud Cumas lapis, nullam sui vim ostendens. Ii eo deprehenduntur, quòd sunt cadmia leuiore, nullumq; alienum mandentibus saporem exhibent: commanducatus item lapis dentes offendit: cadmia, utpote cum cedat, esum non respuit. Alio autem discerni possunt argumento. Cadmia in farinam detrita, & aceto subacta, atq; in sole siccata, coit: quod in lapide non accidit. Item tritus, & igni appositus lapis profilit, & fumum igni similem ei aculat: cadmia verò quieta manet, fuliginemque luteo colore, aut æreo splendens expuit, vario zonarum discursu. Insuper lapis ignem expertus, atq; refrigeratus colorem mutabit, ac leuior multò fiet: sed cadmia nihil euariat, nisi quis eam multis diebus cremauerit. Fit & in argenti fornacibus candidior, ac minus ponderosa, sed uiribus nequaquam comparanda ærariæ. Vritur cadmia superior carbonibus obruta, donec trās lucida spectetur, & ferrei stercoreis modo bullet: mox extinguitur vino Aminæo, quæ ad emplastra præparatur: sed quæ ad pforarum medicamenta præparatur, aceto. Alij hoc modo exustam conterunt in vino, rursusq; siccant: siccantem crudo torrēt, donec pumicosa videatur: iterumq; tritam ex vino, tertio vrunt, donec prorsus in cinerem redigatur, nihil scabritiæ retinens. hac spodij vice utuntur. Lauatur autem in mortario trita, effusa subinde aqua, dum sordium nihil emergat: dein coacta in pastillos reponitur.

Cadmie consideratio.

Historia ex Galeno.

Cadmie historia ex Plinio.

CADMIÆ duo genera. nanque non modò factitia, sed etiam fossilis reperitur. Arte quidem ea fit, quæ in fornacis testudine, ubi æris materia comburitur, coalescit, ut ea quæ Dioscoridis, & Galeni ætate in Cypro è monte, cui Solæ urbs adiacet, ex pyrite lapide in fornacibus concremato conficiebatur. Verum fossilis (ut Galenus est auctor libro IX. simplicium medicamentorum) in ærarijs ipsius montis fodinis frequentissima habebatur, de qua ita scriptum reliquit. Cadmia fit, ubi in fornacibus æs paratur, nempe tota terra illa, ex qua æs generatur, in fornacibus in altum egerente, uelut fuliginem quampiam, & fauillam, siue utcumque appellare licebit. At si non terram, sed lapidem nuncupare uelis, ex quo in fornacibus secernendo partim fit æs, partim cadmia, partim diphryges, nihil sanè retulerit. Sed & in argenteis metallis efficitur simili secretionem, siue generationem, aut quomodocumque uocare uoles. Quin & ex pyrite lapide in fornacibus usto fit cadmia. Cæterum absque fornace in Cypro cadmia inuenitur: ac iure quæpiam illam lapidem nuncupet. Itaque in Solis, quo tempore ego in insula peregrinabar, paucissimum etiam reliquum erat cadmiæ, quæ in fornacibus fit. Verum lapidibus, qui in montibus, & riuis reperiebantur, à metallis profecto acceptis, eos in Asiam, Italianq; portauit ad amicos, à quibus summam inibam gratiam, quòd se uel maximè munus accepisse dicerent, & quæ alia omni cadmia multò esset præstantior. Et talem certè meritò quis lapidosam uocet cadmiam. At eius, quæ combusta est, aliam botryitin, aliam placitin medici nuncupant. Botryitin quidem, quæ in editioribus domorum, in quibus fornaces extructæ sunt, partibus colligitur. Placitin uerò, quæ in inferioribus. Ac liquet sanè botryitin esse tenuiorum partium, crassiorum uerò placitin: utranque autem ui desiccandi, ceu alia metallica omnia, & lapidosa, terrenaq;. Porro præter desiccandi facultatem, mediocriter item extergit. Attamen, quæ in fornacibus colligitur, igneæ facultatis aliquid habeat necesse est. Meritò itaque lauantes eam, medicamentum efficiunt mediocriter tum desiccans, tum extergens absq; mordicatione, utile ad ulcera impletionem exposcentia, & in oculis, & in toto corpore. Porro ulcera magnopere humida, aut putrescentia, in corporibus impendit mollibus, qualia sunt eunuchorum, puerorum, ac mulierum, eiusmodi cadmia adiuuat. At in durioribus, & contentioribus, quæ ualentius desiccant, requiruntur. Itaq; illud semper memoria tenendum, sermonem ad temperatam, & mediam excessuum naturam, in ijs quæ ita simpliciter efferuntur, referendum: puta cum dicimus medicamentum, aut ulcera carne implere, aut cicatrice elaudere, aut aliud quiduis eius generis præstare. ad quam utique & nos nunc respicientes, leuiter desiccatoriam, absterforiamq; cadmiæ esse facultatem dicimus. In caliditatis autem, & frigiditatis differentia, temperatà quodammodo existit cadmia, nempe neutrum insigniter efficiens. hæc Galenus. Quibus maxime adstipulatur Plinius lib. XXXIII. cap. X. sic inquit. Metalla æris multis modis instruunt medicinam, utpote cum ulcera omnia ibi ocyssimè sanentur. Maxime tamen prædest cadmia. Fit sine dubio hæc & in argenti fornacibus, candidior, ac minus ponderosa, sed nequaquam comparanda ærariæ. Plura autem genera sunt. Nanque ipse lapis, ex quo fit æs, cadmia uocatur, fusuris necessarius, medicine inutilis. Sic rursus in fornacibus existit, aliamq; nominis sui originem recipit. Fit autem egesta flammis, atq; flatu tenuissima parte materiæ, & cameris lateribusue fornacium pro quantitate leuitatis applicata. Tenuissima est in ipso fornacium ore, qua flammæ eluctantur, appellata capnitis, exusta, & nimia leuitate similis fauillæ. Interior optima cameris dependens, & ab eo argumento botryitis cognominata. ponderosior hæc priore, leuior porro secuturis. Duo eius colores. deterior cinereus: puniceus melior, friabilis, oculorumq; medicamentis utilissima. Tertia est in lateribus fornacium, quæ propter grauitatem, ad cameras peruenire non potuit. Hæc dicitur placitis, & ipsa ab argumento, crusta uerius, quam pumex, intus uaria: ad pforas utilior, & ad cicatrices trabendas. Fluunt ex ea duo alia genera. Onychitis extra penè cœrulea, intus onychis maculis similis. Ostracitis tota nigra, & cæterarum sordidissima: uulneribus maxime utilis. Omnis autem cadmia in Cypro fornacibus optima. hæc Plinius. qui à Galeno in hoc dissentit, quòd dixerit fossilem cadmiam fusuris tantum

tantum necessariam, & medicinæ inutilem, cum tamen Galenus contrarium scribat. Cadmiæ omne genus vidimus sepe nos in pluribus Germaniæ locis, ubi æs, argentum, & aurichalcum conficitur. Sed speciatim botryitum apud Perzenum quæto à Tridento lapide, & apud Sbozium in Tirolensi comitatu, ubi in quàm plurimis fornacibus æs, ac alia metalla funduntur. Botryitis cadmiæ frustulum sanè pulcherrimum nouissimè ad me misit Sagabria Dalmatiæ urbe clarissimus medicus Iosephus Salandius Bergomensis: quæ adeò in racemi modum congecta est, ut planè uuæ speciem referat. Porro officinæ omnes Tutiam, quæ pompholyx est, Cadmiam perperam nominant. Quandoquidem Tutia illis uocata (nisi mea me fallit opinio) Cadmia est è botryitis genere. Neque enim mirum esse debet, quòd Cadmia proprio amisso nomine, in pompholygis locum successerit, cum etiam Dioscoridis tempore spodij loco uterentur medici.

Metallum, quod Græcis καδμεία Latinis item, pariter et Italîs Cadmia nominatur: Arabibus, Climia seu Chlimia: Germanis, Graauer, Augustem.

Nomina.

Πομφόλυξ, σποδόν, ἀντίσποδόν. POMPHOLIX, SPODIVM, ANTI-
SPODIVM. CAP. XLVI.

POMPHOLIX specie sola, non genere à spodio distat. Siquidem spodos nigricat, & plerumque ponderosior est, palearum pilorumque plena, quasi purgamentum quoddam, quòd ab ærariarum officinarum pauimentis, & fornacibus euerritur. Pompholyx uerò pinguis est, & candida, usque adeò leuis, ut in auras euolare possit. Cuius duo fluxerunt genera. Vnum ad æris colorem vergens, subpingue: alterum magnopere candidum, summamque leuitatem nactum. Candida fit pompholyx, quoties in perficiendo ære, fabri præstantiorem facere volentes, detritam cadmiam cumulatius insperferint. nanque tenuissima fauilla, quæ effertur, in pompholygem coit. Cæterum pompholyx non ex æris modò materia, & fabrilis industria factitatur; sed ex cadmia quoque, ad gignendam ipsam eximiè follibus profata. Cuius faciundæ ratio hæc est. In domo gemina contignatione operta, fornax extruitur, iuxta quam mediocris fenestra, ad tabulatum à supernis partibus pateat. domicilij paries fornaci proximus, tenui foramine ad fornacem usque perforetur, ad excipiendam follis narem: ostium mediocre habeat, pro exitu ingressuque artificis fabricatum. domuncula altera huic coniuncta fit, in qua & folles, & flator suo munere fungantur. deinde carbonibus in camino succensis, assidens artifex cadmiam particulatim fractam inspargit, à locis supra infurnibulum extructis. idem negotium obit infernè artificis minister, simulque carbones adijcit, usque dum indita cadmiæ copia prorsus absumatur. Itaque egesta suffitu tenuis pars, & leuis materiæ in summam domum euolat, & parietibus, tectis, fornaci que adhærescit: conflatum autem inde corpus, inter initia erumpentibus aquarum bullis simile prodit, postea maius incrementum capeffens, glomusculis vellerum simile redditur. Ponderosius autem in ima loca se recipit: sed hoc fornacibus offunditur, illud domus pauimento cohæret: quod tenuiore deterius existimandum est, ideo quòd multum terræ collegerit, & spurcicia in aceruatione referciatur. Sunt qui hoc modo tantum fieri spodium arbitrantur, de qua antè dictum est. Optima creditur Cypria, quæ accepto aceto halitum æris præstat, colore aliquantum piceo, sapore cœni horrido: et si fraudem non experta, flagranti carbone inferuescit, æreum colorem contrahit. Antedictis autem notis diligenter attendendum est. Siquidem à nonnullis adulteratur taurino glutine, ouillo pulmone, aut marino, aut crematis grossis, & quibusdam consimilibus. quod facile cognitu fuerit: quippe nihil in ijs probandis inuenietur eorum, quæ antè dicta sunt. Pompholygem in commune ita lauari oportet. Ligatam linteo mundo, modiceque raro, aut siccam, aut aqua respersam in labellum demittito, quod imbrem contineat, & huc atque illuc fasciculum deferens, immergito: ita enim limosa pars eius, ac utilis effluet, & omne sedimentum in linteolo remanebit. postea residere sinens aquam cum cinere colis incernito, & nouam infundès, agitato, & effundito: mutata tantisper aqua, & colata, dum arenosi nihil fidat. demum aquam exprimito, & siccatum cinerem recondito. Alij quantum maximè fieri potest siccant, manibus in aqua conterunt, dum mellis crassamentum imitetur: deinde linteo faucibus excepturi vasis obtento, aut laxius illigato, eolant, & quòd facilius transeat, infusa per linteum largiore aqua, cinerem conturbant: mox spumofum, quod traiectum est, & supernatât vasi, concha excipiunt, & fictili nouo ad vsus recondunt. Quod verò refedit, sensim cribratum, in aliud vas transfundunt, relicto arenoso, quod pessum ierat: rursus lapidosa sidere patiuntur, & in vas aliud excolant: hoc identidem faciunt, donec cinis merus, & arenæ expers inueniatur. Alij paulatim integram in aqua respergunt, arbitrati arenas, lapillosque suo pondusculo degrauatos, pessum ire: pilos autem, & paleas leuitate sua in sublimè attolli. Cæterum cinerem medium separant, & in pilam coniectum, ut cadmiam, eluunt. Quinetiam lauatur vino chio marina aqua diluto, modis quos supra diximus: & ita redditur adstringentior, quàm aquis elota. Vis pompholygis adstringere, refrigerare, explere, purgare, obstruere, & aliquantum exiccare. Inter medicamenta numeratur, quæ leniter crustas obducunt. Quòd si spodon torrere libet, diligenter tritam, & irrigatam aqua, colliges in pastillos, fictili que nouo, subiectis leuibis prunis orbiculos continuò versabis, dum assiccati fuluescant. Neque ignorandum ex auro, argento, plumboque fieri spodium: uerum post Cyprium, plumbeum maximè commendatur. Quoniam spodos sæpenumero desideratur, necesse est ostendere,

Nomina.

Nomina.

Nomina.

Nomina.

dere, quæ simili virtute polleant, vt in spodij locum suffici possint, antispoda vocant: quoque modo fumi debeant. Folia itaque myrti cum floribus, & immaturis, in fictile crudum coniecta, indito operculo continua foramina habente, vruntur fornacibus, donec figlinum percoquatur. iterum in fictile aliud crudum transferuntur, quod vbi perassatum fuerit, exempta lauantur ad vsus. Idem quoque fit è termite syluestris oliuæ, si habeatur: sin secus, fatiuæ cum suis floribus, aut malis cotoneis dissectis, & detractis ossibus, aut gallis, aut laceratis linteolis: item ex moris immaturis, id est candidis, in sole prius arefactis, aut terebintho, aut lentisco, ænanthe, aut mollibus rubi folijs, vel è buxi coma, vel è pseudocypero cum flore. Alij ficulneas frondes in sole antea siccatas, eodem modo parant: alij taurinum glutem: alij succidas lanas asperas, pice aut melle irrigatas. Quæ omnia in spodij vicem vsurpantur.

Pópholygis
consideratio.

Manardi erratum.

Brafauli duplex error.

Fuchsi opi-
nio.

POMPHOLYGE officinæ Mauritanos secutæ Tutia dicunt. Ita enim pompholyx appellatur Serapioni, & Auicennæ. Verum quam seplastarij Tutiam existimant, legitima non est, sed cadmiæ potius species. Siquidem cum hæc lapidis modo crustosa, prædurâq; sit, pompholygem, siue tutiam dictam prorsus mentitur. Pompholyx namq; Dioscoride, & Galeno auctoribus, ex æris, uel cadmiæ fauilla in glomusculos uellerum similes coit, & farinæ modo contacta dispergitur. Id quod recentiorum nullus, quod sciam, animaduertit, fortasse quòd omnes rei herbariæ indagandæ magis insudauerint, quam in inuestiganda fossilium materia. Quamobrem Manardum Ferrariensem, medicum ætatis nostræ clarissimum, hac in re deceptum satis reperio. Quippe qui, dum Auicennam redarguit, quòd spodium è combustis arundinum radicibus conficiat, sedulo nos admoneat, ut secuti Galeni sententiam, in spodij defectu, tutia potius utamur, qua seplastæ abundant, quam Auicennæ antispodio. Sed in hoc Manardus planè hallucinatus deprehenditur, quòd procul dubio crediderit, uulgarem officinarum tutiam legitimam Dioscoridis, & Galeni esse pompholygem, cum tamen legitime Tutia nullis in officinis sit usus, quòd (ut iam diximus) omnes pompholygis loco cadmiæ tantum utantur. Porro legitimam tum pompholygem, tum spodium, quæ à Dioscoridis, & Galeni historia nullis disident notis, ego ab ærijs, argentarijsq; fornacibus pluries mecum detuli, tam ab his, quæ Perzeni, & Luisij in Tridentino agro habentur, quam ab illis, quæ Sbozj in Tirolensi comitatu Germaniæ inueniuntur, ubi certè celeberrimæ sunt metallorum ferè omnium fornaces, ac fodinæ: è quibus non modò pompholygis, & spodij quantum satis fuerat, accipiendi nobis fuit facultas; sed etiam cadmiæ, pyritis, diphrygis, floris æris, helcysinæ, molybdæne, cœrulei, & Armenij lapidis. Quorum ne minimam quidem particulam apud Italia seplastarios reperi unquam, præterquam apud eos, qui uel à me, uel ab amicis meis admoniti, legitima hæc metallica medicamenta, adulterinis ex suis officinis abdicatis, in medicum susceperunt usum. Nunc uerò amicos intelligo (quos tamen uerius fratres amantissimos appellare possem, ut qui & ætate, & longa consuetudine, & studiorum communionem mihi coniunctissimi sint) clarissimos medicos Tridento oriundos Andream Gallum, & Iulium Alexandrinum, qui iandudum ob suam tuam doctrinam, tum integritatem à Serenissimo Ferdinando Romanorum, Vngariæ, Bohemiæq; Rege in sui, & suæ prolis commo- dum in medicos honorificè recepti sunt. Hoc itaq; pacto cadmiæ officinis pompholygis uicem explet: quibus etiam antispodia quædam ex arundinum radicibus, & boum ossibus concrematis facta, spodium falsò referunt. Quod tamè non omnino fuerit reprobandum. nam, Dioscoridis testimonio, ubi legitimum desideretur spodium, antispodij uti sane licebit: nempe quæ fieri possint è myrti folijs, floribus, bacisq; ex oliuæ frondibus, cydonijs malis, quercuum gal- lis, attritis linteaminibus: item moris nondum maturis, terebintho, lentisco, buxo, pseudocypero, fici frondibus, tauri glutino, succida lana, pice aut melle perfusa. Quo fit, ut mihi planè immeritò à Manardo reprehensus uideatur Auicenna, qui ex combustis arundinum radicibus sibi spodium confecit, medicinis commiscendum, quæ ad cordis robur parantur, & intus in corpus sumuntur. His enim longè melius, ac consultius fuerit arundinaceum admiscere spodium, quam eius uice tutiam seu pompholygem imponere. licet hæc quoq; sit Brafauli sententia. Sed equidè hæctenus nunquam me legisse recordor, pompholygem seu spodium ijs medicamentis tuto admisceri posse, quæ intus in corpus sumuntur: cum neq; Dioscorides, neq; Galenus, nec qui post ipsos diuersis temporibus claruerunt, tam ex Græcis, quam Mauritanis, usquam, quòd inuenerim, memoriæ prodiderint, citra uitæ periculum hæc hauriri posse. Nam fieri non potest, quin tam pompholyx, quam spodium uentriculo, & cæteris uisceribus, mirum in modum noceant, cum ex tenuissima æris substantia uehementissima ignis ui conficiantur, & ob id deleterij aliquid habeant. Quod maiori quidem diligentia expendere potuisset Brafaulus, cum interrogatus à suo sene pharmacopola, quid spodij loco in compositis medicamentis imponendum foret, inconsultè satis respondit, pompholygem, ut faciebat Galenus. Quæ in re duplici, meo quidè iudicio, notatur errore. Primum, quòd respondens non distinxerit, an hoc uel alio modo agendum fuerit cū medicamentis, quæ ore sumuntur, quibus myropolæ spodium quandoq; commiscet, omnino hac in re concludere uidetur, pompholyge indifferenter pro spodio utendum esse, tam in hauriendis, quam exterius ad mouendis medicamentis. Deinde uerò cum pompholygem, siue (ut ipse habet) tutiam spodij loco sumendam statuit, in eodem uersari errore deprehenditur, in quo Manardum eius ciuem uersatum ostendimus. Quandoquidè si rectè nouisset tutiam communis usus, legitimam non esse pompholygem, omnino (ut semper in cæteris tam adulterinis, quam supposititijs medicamentis facere adsolet) errorem hunc suo seni pharmacopolæ indicasset. Nec obstat, quòd dixerit Galenus in spodij defectu, pompholygem supplendam. Siquidem is in ijs tantum medicamentis id factitandum uoluit, quæ exterius illinuntur. Nam Galeni ætate nullus spodij uel antispodij extitit usus ad medicamenta, quæ intus in corpus sumuntur, ut longo post tempore à Mauritanis factum esse reperio. Cæterum Fuchsius medicus ætate nostra celebris, libro de componendorum medicamentorum ratione, Agricolaem fortasse secutus, præter illud spodium, quod in fornacibus fit, alterum quoq; recenset subterraneum seu fossile dictum, idq; in quatuor species, cinereum uidelicet, nigrum, uiride, & luteum

10

20

30

40

50

Et luteum digerit: quod quidem solis Arabibus (Agricola soli Serapioni) notum esse scribit. Veruntamen Serapio ubi de pompholyge agit cap. 422. ubi item de Spodio cap. 342. nullam, quod legerim, spodij fossilis mentionem facit: quemadmodum neq; Auicenna, neq; etiam alij Arabicæ familiæ auctores. Porro meminit tunc Pompholygis, tum etiam Spodij Galenus lib. 1x. simplicium medicamentorum, sic inquit. Pompholyx fit in æris fornace, uelut & cadmia: fitq; & dum in fornacibus cadmia uritur, ut in Cypro. Cum enim præfectus ad æris fornacem instructus res non haberet, præcepit ex ipsa cadmia præparari (præsentibus, atq; inspectantibus nobis) pompholyga, uidelicet minutis cadmiæ fragmentis in ignem coniectis, qui ante ararium iacebat follem. Camera erat incurua, nusquam pertusa, sed integra, quæ egestam ab ustra cadmia fauillam excipiebat: quam ubi collegissent, habebant pompholyga. At quod reflectens infra in pavementum recidebat, spodos est quam uocant, quæ plurima, ubi æs in fornacibus uritur, colligi assolet. Quidam eam spodium neutro genere pronunciant: cui uideatur similem habere facultatem quod uocant Antispodium. At ego illo usus sum nunquam, cum largè mihi semper pompholyx suppeteret. Nec enim quisquam, ubi hæc adsit, spodio uti uelit, nedum antispodio. Est autem pompholyx medicamentum propè omnium, quæ citra morsum desiccant, si elota fuerit, præstantissimum, quamobrem ad ulcera cancrofa idonea est, & ad alia omnia maligna. Itaq; inditur colligijis, quæ ad oculorum imponuntur fluxiones, quæq; bullas, seu pustulas in eis natas curant. Præterea ad pudendorum, ac sedis ulcera optimum est medicamentum, nimirum sine morsu desiccans. Sed non est huius negotij in istis diutius immorari. Idem lib. 1111. de compositione pharmacorum secundum locos de pompholyge ita scribit. Pompholyx lota nulli pharmacorum mordacitati expertum inferior est: atq; ob id ea utimur ad acres, & tenues fluxiones, capite uidelicet prius simulq; uniuerso corpore euacuato. At uerò manifestum est, quod per uenæ sectionem, ac purgationem totum corpus euacuamus, per apoplegmatisimos uerò caput à pituita uindiamus. Potest enim pompholyx lota, quemadmodum etiam spodium, atq; anulum simul, & moderate humores ressecare, simulq; ne per tuniculas euacuetur ea, quæ in magnis ipsorum uenis, superflua humiditas coniunctur, prohibere. Quare si quis prius, quam caput ab humoribus ad oculos defluentibus expurget, obturantiibus pharmaceis utatur, uehementem dolorem ex distentis tunicis efficiet, & ex multitudine influentium humorum aliquando rupturam, aut corrosionem inducet. Πομφόλυξ sic Græcis, ut etiam Pompholyx Latinis & Bulla dicitur: Arabibus, Thucia: Italis, Pompholige: Germanis, Vuicis nicht. Σπόδιον, & σπόδος Græcè, Spodium similiter Latine uocatur: Italicè, Spodio: Germanicè, Graut nicht.

Pompholygis, & spodij historia, et uires ex Galeno.

20
30
40
50

Nomina.

Χαλκός κεκαυμένος. AES VSTVM. CAP. XLVII.

AES uustum probatur rubrum, & quod contritu colore cinnabarim imitetur: nigrum uerò plusquam deceat, exustum est. Fit autem è clauis solutarum nauium, fictili crudo compositis: subsperso sulphure cum sale pari, omnibus uicissim insparsis, fictile, circumlito figulari creta spiramento, fornacibus inditur, donec figlinum percoquatur. Quidam pro sulphure, & sale alumen inspargunt. Alij sine sulphure ac sale, fictili multos dies urunt. Alij sulphure solo utuntur, fuliginem tamen excutiunt. Alij oblitos scissili alumine clauso cum sulphure & aceto, fictili crudo cremant. Alij in aenea olla aceto resperfos urunt, & iterum ac tertio idem efficiunt, postea recondunt. Principem locum tenet, in Memphide cõbustum: proximum in Cypro. Adstringit, exiccat, reprimat, extenuat, attrahit: ulcera purgat, & ad cicatricem perducit: vitia oculorum emendat, ex crescentia in carne consumit, nomas cohibet: vomitus ciet cum hydromelite potum, aut cum melle delinatum, illitum ue.

AES VSTVM, quod in officinis passim habetur, pauci sanè ualoris esse existimauerim, cum nigrum sit, & plusquam oporteat, igne exolutum. Verùm facile quispiam huic malo mederi poterit, si Dioscoridem secutus, ipsum conficiendi laborem subierit. Quod si ærei clauis nauigij solutis exempli non adsint, æs aliud omne uetustate expurgatum, commodè assimi poterit. Vsti æris meminit Galenus libro 1x. simplicium medicamentorum, his uerbis. Aes uustum habet & acrimoniam quandam, sed & adstrictionis est particeps. Proinde si lauetur, pulcherrimum est medicamentum cicatrici ulceribus inducendæ: quanquam id ipsam præstare, & antequam lauetur, possit, potissimum in carne duriore: alioquin in molliore commodius est, quod ablutum est. Quod Aes uustum Latinis, χαλκός κεκαυμένος Græcis appellatur: Italis, Rame abbruscato.

Aeris usti cõsideratio.

Vires ex Galeno.

Nomina.

Χαλκὸν αἰθρῶς. FLOS AERIS. CAP. XLVIII.

FLOS æris, quem nonnulli clauorum veterum psegma, quasi refegmen aut segmentum, nominarunt, optimus est friabilis, in attritu fuluescens, milij effigie, & numero, breuis, ponderosus, modicè splendens, atque cõstringens, qui delimatam æris scobem non recepit, qua sæpe adulteratur. Sed id facile deprehenditur, cum dentium illisu dilatantur ramenta. Fit autem, cum æs fornacibus suffum, in receptacula delabatur, per cola fistularum ad ea pertinentium. tum huic negotio addicti ministri, fordes expurgantes, aquam clarissimam infundunt, refrigerandi proposito: itaque repentino concretu, ac addensatione, uelut expuitur, & erumpit antedictus flos. Adstringit, & ex crescentia coërcet: offusam oculis caliginem emendat, sed magnopere mordet. Quaternum obolorum

Nomina.

rum pondere datus, crassum humorem extrahit, carnosam narium, & sedis vitia absimit: eruptiones papularum cum vino cohibet. Candidius contra diuturnas aurium grauitates tritus, in eas per fistulam flatu impellitur: vnam, tonsillasque reprimat, farina eius cum melle admota.

Floris æris historia.

FLOREM AERIS uerum ac legitimum in fornacibus, ubi æ ipsum funditur, in Tridentino agro, sæpius collegimus, in hunc modum. Cum æ fornaci liquatum, in paratum receptaculum extra fornacem diffunderetur, anteaquam omnino coiret in massam, frigidam super ipsum adhuc ignitum infundebam: statimque uapor magnus excitabatur, sub quo mox ferream laminam, & eam quidem amplam, subieciēbam, tandiuque tenebam, donec cessabat uapor. Itaque demum æris flos, qui super lamina illa ferrea deciderat, mihi sese ostendebat granulis milio proximis, minoribus tamen, sed colore rubicundo splendentibus. Quandoquidem tenuissima æris pars, quæ à uapore in sublime fertur, æris frigiditatem experta, facile in eiusmodi exigua grana concreuit. Is nusquam, quod sciam, in officinis reperitur. quapropter eius uice æruginē perpetuò utuntur. Florem æris paucis perstrinxit Galenus libro IX. simplicium medicamentorum, sic de eius uiribus differens. Flos æris tenuiorum partium facultatis est, quam aut æ ustum, aut squama. Merito itaque ex eo factis collyrijs, extergunt, auferuntque superciliorum magnas asperitates, quas uocant sycosis. Χαλκοῦ ἄνθος ita Grecis, Latinis uero Flos æris dicitur: Mauritanis, Zar alnhas, siue Zer alnhas: Italis, Fiore del rame.

Vires ex Galeno.

Nomina.

Λεπίς χαλκοῦ. **SQUAMA AERIS.**

CAP. XLIX.

SQUAMA æris excussa ex Cyprijs officinarum clauis, crassa quidem ipsa præstantior, quæ helitis, id est, clauaris nominatur. sed ex vili promiscuoque ære, aut candido, vitiosa intelligitur: quam, utpote tenuem, & inuolidam, damnamus, maximè approbantes crassam, rufam, præsertim si aceti respersu æruginem contrahat. Vim habet adstrictoriam, extenuantem, reprimentem, & erodentem: nomas coercet, vlcera ad cicatricem perducit. pota ex aqua mulsâ, aquam trahit. Aliqui farina subactam, dant in catapotio. Additur ad oculorum medicamenta: genarum nanque scabritiam absimit, & fluxiones exiccat. Lauatur hoc modo. Siccæ æris squamæ expurgatæ selibra, cum nitida aqua in mortario manu diligenter conturbatur, quousque pesselum ierit: abijcitur, quod subsidit, & effusa aqua, hemina cœlestis imbris adijcitur, & distenta manu, squama, quasi destringenda sit, vehementer confricatur: dumque lentorem emittere cœperit, aqua sensim ad sex heminas usque superinfunditur, terendo validè: squama ad latus mortarij colligitur, ibique apprimitur. quo factò, expressus humor pyxide ex ære rubro facta, excipitur. Hoc est enim velut flos squamæ, valens uiribus, & ad ocularia medicamenta cum primis efficax. Inutile, imbecillumque quod superest, lauatur donec nullam prorsus lentitiam excernat: & linteo opertum biduo conquiescere finitur, effusaque extante aqua, ubi siccatum erit, reconditur pyxidicula. Alij ut cadmiam lauant, & reponunt.

Λεπίς σtomomῆτος. **SQUAMA STOMOMATIS.**

CAP. L.

SQUAMAE ex acie, aut mucronibus decussæ, quam uocant stomoma eadem vis. Lauatur modo simili, & reconditur: sed ad moliendam alui deiectionem inefficacior est.

Squamæ æris, & stomomatibus consider.

AERIS SQUAMA malleis ex eo decussæ, res sanè uulgaris notitiæ est: tametsi ea præstantior sit, quæ ab ære excutitur, quo clauis sūt, helitis proprie dicta. Siquidem cum huiusmodi æs rude impurumque sit, crassiorē, uegetiorēque squamam reddit, quam id quod pluries ignem expertum, in uaria usorum genera conformatur. Eius præterea abluendæ ratio adeò Dioscoridi clara distinctaque traditur, ut nihil addendum super sit. Squamæ omnis in uniuersum meminit Galenus lib. IX. simp. med. ubi ita scriptum reliquit. Squama alia est æris, medicamen ad multa utile: alia ferri, et stomomatibus. Quidam uero nominant & helitin lepida, siue squamã. Omnes sanè uehementer desiccant. At inter se diuersæ sunt, tum quòd alia magis, alia minus exiccat: tum quòd alia crassioris, alia tenuioris sit essentiæ: quòdque plus, minusue adstrictionis sint participes. Helitis certè principem in desiccando locum obtinet. nam & tenuiorum partium, quam alia est, nimirum quæ & æruginis nonnihil assumpsit. Maiorem obtinet adstrictionem squama ferri, & hæc etiam maiorem stomomatibus. quamobrem ad contumacia ulcera, meliores sunt, quam squama æris. Detrahit, & liquat carnem potentius squama æris, & hæc etiam ualentius helitis. Omnes autem squamæ non in strenuè mordaces sunt. Ex quo clarum est, quòd essentiæ ipsarum consistentia non admodum tenuis est, sed potius crassa: siquidem inter quæ eandem uim obtinent, minus est mordax, quod est tenuius, ut superioribus libris ostendimus. hæc Galenus. Ex quibus utique liquido constat stomomatibus squamam, æris squamam esse nequaquam: etsi contrariam memoriæ prodiderit Plinius errore ductus, atque etiam idem affirmauerint recentiorum quidam, eius fidem magis fortasse secuti, quam quòd altius rem hanc inuestigauerint. Quandoquidem non desunt, qui stomomatibus squamã, æris squamam omnium tenuissimam esse contendunt, ut Brasauolus. quanquam hæc nullis, quod equidem sciam, rationibus, nullisque authoritatibus probent. Brasauolus tamen, ut suam tueatur sententiam, Dioscoridem in medium citat. Sed qua ratione ego profecto nesciuerim, cum nusquam repererim scripsisse Dioscoridem, quòd stomomatibus squama promiscuè, æris & ferri squama esse possit. Verum ne quispiam forte putaret, me hæc meo tantum arbitrio

Plinij, & recentiorum quorundam error.

- bitrio proferre, id sanè quod sentio, primum non obscuris, ut puto, rationibus aperiam: mox probatissimorum authorum testimonio illud apertissime confirmabo, quod scilicet stomomatis squama nec æris, nec simplicis ferri sit materia, sed chalybis tantum. In primis itaq; dicimus, quod eum scribat Galenus æris squamam principem locum in desiccando inter ceteras obtinere, ferri uerò maiore adstringendi uis quam hæc pollere, & hæc etiam maiore stomomatis, manifestum præbet indicium, stomomatis squamam nec ab ære, nec à simplici ferro esse decussam, sed à duriore ac terrestriore metallo, nempe ab ipso chalybe: quippe cum stomomatis squama longè magis adstringat, quam ferri, huius uerò plus adstringat quam æris, rationi minime consonum uideatur, stomomatis squamam esse aut æris, aut simplicis ferri scorbem, sed potius (ut dictam est) purissimi chalybis. Ad hæc cum Galenus in capitis fronte scribat, Squama alia æris est, alia ferri, alia stomomatis, omnibus sanè palam facit, stomoma aliud esse metallum ab ipso ære, & à simplici ferro omnino diuersum. Nam si sensisset Galenus, quod stomoma in æris genere, non autem ferri, fuisset reponendum, dixisset haberi squamam æris, stomomatis, ac ferri, neq; ita speciem à suo genere disiunxisset. Sed quoniam rectè non uerat stomoma genus esse ferri arte facti, ob id suo illud adscripsit generi, quem admodum & Paulus ipsum secutus. Ceterum præter rationes adductas, stomomatis squamam à chalybe tantum decussam esse, nihilq; aliud Græcis stomomatis nomine indicari, quam chalybem, confirmatur Aëtij & probatissimi, & Græci authoris testimonio. quippe qui libro IX. cap. XLVIII. de ijs agens, quæ in corpus sumpta dysentericos iuuant, quidnam Græcis esset stomoma, his uerbis aperte declarauit. Deinde uinum purum uetus, quantum satis uidebitur, in nouum uasculum infundito, & laminam ignitam ex ferro, quod stomoma uocant, non minorem libra in uino extinguito. Item libro X. cap. XI. ubi indurati lienis curam agit, sic inquit. Sit autem ferrum, quod in ipsis extinguitur, stomoma. Ipsius autem stomomatis ferri squama, quam in fabrilibus officinis ferrum, dum ignitur, & malleo tunditur, abijcit. Postea agrestioribus hominibus utiliter exhibetur. Et lib. XIII. cap. XXIII. idem ait. Squama ferri, præsertim stomomatis, amplioris adstrictionis particeps est. hæc Aëtius. Ex quibus sanè perspicuum fit, nil aliud Græcis esse stomoma, quam Latinis sit chalybs, qui è puriore ferri substantia, arte fit in fornacibus. Quo factum est, ut omnes in uniuersum medici Aëtium, & reliquos uetustiores sectati, ad dysentericos, aliosq; affectus id expetentes, chalybem igne candentem, magis quam ferrum, modò in aquam, modò in austerum uinum, modò in lac extinguant, quod chalybs maiore adstringendi uis polleat, quam ferrum. Hinc itaq; omnino affirmare licebit, nil aliud extitisse uetustioribus, ac recentioribus Græcis stomomatis squamam, quam quæ à chalybe decutitur, eiusq; præsertim, qui malleo ferrarijs in officinis acuitur, dum gladijs ac telis aciem, uel mucrones coaptant artifices: quin etiam dum alia sunt instrumenta materiarijs fabris, & terræ cultoribus expetita. Porro hanc rem quoq; Aëtianus abunde expressit suo de compositione medicamentorum libro in Aegypcia Andromachi, dum inquit. Multò reddetur utilior, si squamam acie, aut mucronibus decussam, quam appellant stomomatis, pari pondere sibi adsciscat. Id quod etiam idem paulò inferius repetijt. Hoc in insuper confirmari potest ex Galeni scriptis libro primo, ac tertio de compositione medicamentorum secundum locos, ubi diuersis medicamentis, præsertimq; ad alopeciam facientibus, stomomatis ferri squamam immiscet. Sed si fortè reperiretur aliquis adeò ceruicosus, & peritæax, ut tot clarissimorum uirorum autoritatibus non acquiesceret, audiat quæso Aristotelem philosophorum omnium principem, qui libro III. Meteororum, chalybis siue stomomatis conficiendi rationem scitissime docuit ijs uerbis. Τακταὶ δὲ καὶ ὁ ἐργασμένος σίδηρος, ὡς ἔγρηός γίγνεται, καὶ πάλιν πηγνύσθαι, καὶ τὰ σωματά ποιοῦσιν οὕτως. ὕψισται γὰρ, καὶ ἀποκαθαίρεται κατὰ τὴν σκωρία. ὅταν δὲ πολλάκις πάθῃ, καὶ καθαρὸς γένηται, τὸ σῶμα γίγνεται. οὐ ποιοῦσιν δὲ πολλάκις κατὰ τὸ εἶναι τὸ ἀποσίαν γίγνεται πολλὰ, καὶ τὸν σαθρὸν ἐλάττω, ἀποκαθαίρομενον. ἐστὶ δὲ ἀείνων σίδηρος ὁ ἐλάττω ἔχων ἀποκαθαίρειν. Quæ Latina redduntur
- in hunc modum. Porro & ferrum elaboratione liquefcit, ita ut fluxum reddatur, & rursum concrefcet, atq; in hunc modum faciunt stomomata: siquidem scoria in fundum subsidet, & desecat ferrum. Cum uerò id sæpe factum est, & purum euasit, stomoma efficitur. Hoc autem non sæpe faciunt, eo quod repurgatum multum deperdat, & pondere imminuat. Atqui ferrum illud melius est, quod minus excrementi retinet. hæc Aristoteles. Cuius nimirum doctrinam sequuntur in hunc usq; diem, qui ferrarijs fornacibus, & officinis è ferro prius elaborato, chalybem conficiunt in Italia, & in alijs uniuersæ Europæ regionibus. Quapropter eos prorsus hallucinari euidentissimum est, qui aliter sentiunt: nempe inter antiquos Plinium, & inter recentiores Marcellum, & Brasauolum. His omnibus accedit Serapionis autoritas, magni inter Arabes Dioscoridis interpretis: quippe qui quadragesimo tertio sui operis capite de simplicium medicamentorum historia & uiribus, id totum quod à Dioscoride proditum est de squama stomomatis, de ferri squama posteritatis memoriæ prodidit, ferrum tanquam genus, chalybis loco accipiens.
- Nec obstat, quod in Dioscoridis codice scriptum reperitur, stomomatis squamæ uim eandem esse, quæ æris squamæ, quâquam non adeò ualenter aluum deiciat. Siquidem ego plane suspicor, codicem Dioscoridis hoc in loco esse deprauatum, ut in alijs quoq; pluribus deprehenditur, præsertim eum nec à Galeno, nec ab alijs ueteribus recentioribusq; Græcis proditum sit, stomomatis squamam æris squamæ uiribus esse similem: hæc namq; aluum deiecit, illa uerò contra eam cohibet. Ad hæc nusquam memini apud quenquam legisse, alio metallo roborari posse ferrum in aciem uel mucronem elaboratum, nisi chalybe, qui Græcis stomoma dicitur. Quo fit, ut illorum pertinaciam mirari non desinam, qui aliter sentiunt. Ex his itaq; haud dubie credendum arbitror, non aliud esse stomoma, quam chalybem, qui eum à primordijs semper fuerit expetitus ad ferreorum instrumentorum aciem roborandam, quam aciem Græci σῶμα uocant, pariter chalybem stomoma uocarunt. Quapropter dicebat Aëtius, sit ferrum, quod in ipsis extinguitur, stomoma. Hoc autem uocabulum putauerim ego ortum esse à σῶμα, quod Latinis os sonat. Acies enim, itemq; mucrones, gladijs, & telis, alijsq; ferreis instrumentis usum nullum alium præbent, quam oris. unde Latinis quandoq; dici solet, eos, quibus ob malefacta caput abscinditur, in ore gladij periisse. Plinius quoq; licet ignorauerit,

Stomoma esse
chalybis squa-
mam confir-
matur autho-
ritatibus.

rit, quid Græcis significaret stomoma; chalybē tamen aciē, quæ Græcis σόμομα dicitur, appellauit lib. xxxiiii. cap. xiiii. sic inquit. Ex omnibus autem ferri generibus Serico palma est. Seres hoc cum uestibus suis, pellibusq; mittunt. Secunda Partibico, neq; alia genera ferri ex mera acie temperatur: cæteris enim admiscetur. hæc Plinius. Ex quibus palam est, id hoc loco Plinio aciē uocari, quod chalybem etiam Latini appellant, quodq; nos corrupto nomine ab acie, uel ab acuendo uulgò uocamus acciatio, quemadmodum & Galli acier, & Hispani acciel suo idiomate dicunt. His igitur tum rationibus, tum autoritatibus freti, σόμομα potius à σόμα, quam à uerbo σόμα ortum habere putamus: quanquam etiam eorum opinio, qui à σόμοσ σόμομα dictum existimant, non sit omnino improbanda, quod id uerbum roborare, durum facere, aciē & mucronem inducere Græcis designet. Sed neq; illos quoq; prorsus aberrare crediderim, qui scobem ab acie, & mucronibus, dum super lapide rotante acuuntur arma, derasam, stomomatis squamam esse censent. uerūtamen hæc, quod sit lapidis illius ramentis admista, non perinde ac sincera probanda uidetur. Squama, quæ Græcis λεπὶς χαλκῶν, Latinis Squama æris appellatur: Italis, Squama del rame: Germanis, Kupfer schlag: Hispanis, Esquama de cobre. Quæ uerò Græcè λεπὶς σόμοματος. Latine Squama stomomatis dicitur: Arabice, Tubel, Batiure sabartam, & Cortex astis: Italicè, Squama dello stomoma: Hispanicè, Esquama de azero.

Nomina.

Ἰόν εὐσόν. AERUGO RASILIS. CAP. LI.

AERUGO rafa fit ijs modis. In cadum, aut aliud consimile uas, acetum quàm acerrimum infunditur: superponitur inde inuersum æneum uas, præfertim concameratum, sin minus, planum: fitque obstructum, nullumque habeat spiramentum: exempto, quo doliolum obturaueris, operculo, decimum post diem insidens ærugo deraditur. Aut æris lamina in cadis super acetum ita suspenditur, ne ipsum attingat, & totidem post dies raditur. Aut massula æris, aut lamina una plurésue uinaceis non recentibus, sed iam acescens conduntur, & simili modo uersantur. Quinetiam ex delimita æris scobe æruginem facere licet: necnon è laminis, quibus bractæ auri cōclusæ malleo ducuntur, si quis eas aceto respargat, & ter aut quater uerset, donec æruginem contrahant. Tradunt æruginem in Cyprijs metallis gigni, lapidibus quibusdam nonnihil æris habentibus, quibus ærugo efflorescit: adduntque per Caniculæ æstus è quodam specu manare: sed illam paucam, & optimam esse: hanc speluncis effluentem, copiosam quidem, & boni coloris, sed uitiosam, quod lapides multos collegit. Pluribus autem modis adulterant. aliqui pumice admisto, alij marmore, alij atramento futorio. Sed deprehendemus pumicem, aut marmor, dum pollice sinistrae manus madefacto, æruginis portiunculam altero atterimus: siquidem eam difundi constat: marmoris autem, pumicisque partes coeunt non dissipatæ, demumque tractatione crebra, & humoris complexu dealbescunt. quin & dentium appressu: siquidem sincera cedit, læuis, & sine asperitate. Atramentum uerò futuri igne coarguitur: nanque si fictile, aut lamina adulterata æruginē illinatur & feruenti cinere, aut carbonibus incaleseat alterutrum, mutabitur, rubescetq; id, quod atramentum futorium acceperit: quod id uisum suapte natura talem fortitur colorem.

Ἰὸς σκώλης. AERUGO SCOLECIA. CAP. LII.

AERUGINIS, quam uocant scoleciā, duo sunt genera. quædam fossilis est, altera factitia ad hunc modum. In mortario Cyprij æris dimidiam heminam aceti albi acrisq; pistillo cupreo conterito, donec strigmenti crassitudinem imitetur: deinde aluminis rotundi drachmam unam, cum fossilis fossitij translucentis, aut marini quàm albissimi, solidique, aut certè cum nitri pari pondere teritur in sole ætuosissimis diebus, sub sydus Caniculæ, donec colorē æruginis contrahat, & concretu strigmentosum fiat: ubi autem se in uermiculorum Rhodiæ similibus speciem coegerit, recondito. Efficax, & ualde boni coloris redditur, si duas partes urinæ ueteris, cum una aceti adieceris, & alia, quæ dicta sunt, peregeris. Sunt qui æruginem rasilem, quæ in apparatu non respondit, gummi misto digerant in formas, & ita uendant. quod genus, ut uitiosum, improbat. Fit & quædam ærugo ab aurificibus, mortario, & pistillo Cyprij æris, cum urina pueri impubis, qua aurum ferunt ruminant. Antedicta æruginum genera uisio æri omnino respondent, sed magis effectū ualent. Sciedum fossilem scoleciā præstantissimam esse: derasam sequi: postremo loco factitiā. mordacissima tamen est hæc, & magis adstringens. Aurificum autem ærugo rafa respondet. Aerugines omnes adstringunt, extenuant, exalfaciunt. oculorum cicatrices emendant, lacrymas cient, nomas sistunt, vulnera ab inflammatione tuentur: vlcera ex oleo ceraque ad cicatricem perducunt: callos, & sordida ulcera purgant, cum melle coctæ: callum fistularum erodunt cum ammoniaco, collyrii modo in eas adactæ. ad gingiuarum autem excrecentias, & extuberationem utiles. Magnopere extenuant genarum crassitiem, cum melle illitæ: uerum post illitionem spongia ex aqua calida locus fouendus est. resina terebinthina exceptæ, cum ære & nitro lepras abigunt. Vritur ærugo, quancunque uelis, minutissimè fracta, comminutaque, in fictili patina, flagrantibus prunis superposita: versaturque donec se mutet, & colorem cinereum concipiat: postea refrigerata reponitur ad usum. Sunt qui cruda olla eam urant, uti dictum est: sed non prorsus eundem colorem cremata reddit.

AERUGINEM